

4. **Бородіна О.М.** Українська модель аграрного розвитку та її соціоекономічна переорієнтація: наук. доп. / **О.М. Бородіна, В.М. Геєць, А.О. Гуторов** та ін.; за ред. **В.М. Геєця, О.М. Бородіної, І.В. Прокопи**. – К.: НАН України, Ін-т екон. та прогнозув. – 2016. – 56 с.

5. Аграрний і сільський розвиток для зростання та оновлення української економіки: наукова доповідь / за ред. чл.-кор. НАН України **Бородіної О.М.**, д-ра екон. наук **Шубравської О.В.**; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України». – К., 2018. – 152 с.

6. **Андрійчук В.Г.** Теоретико-методологічне обґрунтування ефективності виробництва / **В.Г. Андрійчук** // *Економіка АПК*. – 2015. – № 5. – С. 52-63.

7. **Заїка С.О.** Особливості діагностики ефективності менеджменту / **С.О. Заїка, О.В. Грідін** // *Вісник ХНТУСГ: Економічні науки*. – Харків: ХНТУСГ, 2016. – Вип. 171. – С. 195-205.

УДК 330.341

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА В ІННОВАЦІЙНІЙ СФЕРІ

ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC BASIS OF THE ENTREPRENEURSHIP DEVELOPMENT IN THE INNOVATION SPHERE

ДАШЕВСЬКИЙ Д.І.*

Національна металургійна академія України

В статті аналізуються основи формування і розвитку інноваційного підприємництва як системи у взаємодії з іншими системами, виконано багатовимірну класифікацію моделей НІС з урахуванням специфіки регулювання, розвитку та інтеграції інноваційних систем.

Ключові слова: національна інноваційна система, інноваційна діяльність, модель інноваційної системи.

This article gives an analysis of the foundations of the formation and development of innovative entrepreneurship as a system, in interaction with other systems, performed a multivariate classification of models of NIS with taking into account specific regulation, development and integration of innovation systems.

Key words: National Innovation System, innovative activity, model of innovation system.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Перехід до інноваційної економіки базується на створенні середовища з оновленими способами координації зв'язків між економічними суб'єктами. Починаючи із 70-х рр. ХХ ст. в більшості країн світу відбувається формування інноваційних моделей економічного розвитку, а з середині 90-х рр. ХХ ст. розповсюджується термін «нова економіка» (New Economy) [5], що «заснована на знаннях», стрижнем якої стає «киплячий казан творчості і науково-технологічних нововведень». За цих умов розвиток підприємництва в інноваційній сфері потребує врахування значної кількості чинників інноваційного процесу з акцентом на взаємозв'язки і потоки знань між різними його учасниками.

* Науковий керівник – Алуф'єва О.О., старший викладач

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В контексті розвитку інноваційного підприємництва, в центрі уваги вчених різних країн світу, не зважаючи на глобалізаційні зміни, в останні роки потрапляють саме національні особливості організації інноваційного процесу, функції та форми взаємодії суб'єктів інноваційної діяльності на різних стадіях здійснення інновацій. В Україні змісту, чинникам формування та особливостям розвитку інноваційної діяльності присвячується велика кількість досліджень, здійснених зокрема, Л. Федуловою, М. Пашутою, М. Шарко, О. Волковою, М. Денисенком та іншими. Разом з тим у розвитку означеної потребують подальшого поглиблення цілий ряд питань, серед яких теоретичний аналіз системних основ інноваційного підприємництва, з'ясування сучасних тенденцій та напрямків його розвитку в Україні.

Формулювання цілей статті. Метою статті є визначення системних основ та форм генезису інноваційного підприємництва на основі системно-динамічного підходу з врахуванням синергетичних ефектів інтеграції та взаємодії систем різних рівнів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Функціональна роль знання як основного чинника сучасного виробництва та основи зростання національного багатства відбивається в суттєвому прискоренні розвитку інтелектуалоемних продуктивних сил, безпрецедентного застосування інноваційно-інформаційних технологій, стрімкого накопичення немайнового багатства. Якщо розглядати інноваційну діяльність як систему, то на вході в систему знання набувають певної вхідної форми, що певним чином трансформується в системі в нові знання, які і стають основним результатом на виході (вихідна інформація), отримуючи форму нових наукових законів, ідей, концепцій та практик, патентів, навичок або компетенцій, технологічних або організаційних досягнень. У якості суб'єктів трансформації знань виступають університети, дослідницькі інститути, НДДКР відділи компаній, інститути трансферу технологій, інститути стандартизації, патентні агентства та урядові установи, приватні структури, включені в інноваційну діяльність та займаються придбанням, виробництвом і поширенням знань, їх упорядкуванням та стандартизацією, застосуванням та управлінням. Саме інноваційна діяльність, що пов'язана з трансформацією ідей, за основу має багатофакторний творчий процес, який обумовлює створення нових альтернатив для реалізації підприємницьких зусиль та задоволення всезростаючих потреб. Навіть конкуренція між розвиненими країнами відбувається вже не стільки на рівні матеріального виробництва, скільки на рівні ідей, концепцій, стратегій розвитку, технологій впливу і на свідомість і потреби людини.

Як система інноваційна діяльність є невід'ємною складовою діалектичної взаємодії людини і зовнішнього середовища, яке, в свою чергу, поєднує окремі системи: природне середовище, суспільне виробництво, суспільну свідомість. У цьому впливі переплітаються і відносна самостійність дії кожного з компонентів, і синергетичний ефект їх взаємного впливу, а також еволюційна зміна домінування того чи іншого з компонентів залежно від рівня розвитку суспільного виробництва на певному етапі розвитку.

У діалектичній єдності компоненти зовнішнього середовища «формують» вимоги й межі інноваційної діяльності, визначають умови її здійснення, а їх динаміка стає чинником інтенсифікації її діяльності, впливає на її спрямованість та ефективність. В свою чергу, інноваційна діяльність здобуває прояву у всіх сферах суспільного життя, викликає їх розвиток та формування певних механізмів – економічних, соціальних, політичних, психологічних, інших. Так, в межах економічної системи інноваційна діяльність стає невід'ємною складовою механізму її самоорганізації, впливає на її динаміку у її русі від одного рівноважного стану до іншого, через еволюцію інноваційних інститутів і механізмів їх взаємодії визначає її розвиток. Відбувається еволюційне виділення інноваційної діяльності у специфічну окрему сферу.

Інституційна інфраструктура сфери інноваційної діяльності вибудовується як через ініційоване державою утворення різноманітних установ, відділів, служб, так і шляхом стихійного об'єднання економічних суб'єктів у формальні та неформальні утворення, які стають природною реакцією на зміни умов господарювання. Якщо в докапіталістичних формаціях і на ранніх етапах розвитку капіталізму інноваційна діяльність здійснювалася під впливом стихійних, неузгоджених дій її суб'єктів в умовах атомізованої структури виробництва, роздрібності

окремих ізольованих ланок суспільства, то з поширенням усупільнення виробництва, розвитком державно-монополістичних структур, зміцненням громадянської тканини суспільства, механізми взаємодії учасників інноваційної діяльності здобуває суттєвих перетворень.

Таким чином, сукупність взаємозалежних інститутів та різноманіття зв'язків між ними, яке розвивається шляхом подальшого поглиблення поділу праці в процесі створення та застосування наукових знань і технологій, а також забезпечення правових, економічних, організаційних і соціальних умов для розвитку інноваційної діяльності може бути розглянуто як інноваційна система. Відповідно до змісту та інтенсивності інноваційної діяльності формується різноманіття форм інноваційних систем різних рівнів, спрямованості, територіальної локалізації, включаючи і макрорівень економіки, де здобуває прояву НІС.

Термін «національна інноваційна система» втілює в собі сучасне розуміння інноваційного процесу, відображає зміни в умовах і змісті інноваційної діяльності, складає макроекономічну основу для розробки технологічної та промислової політики. Через призму поняття НІС [2] починає розглядатися і технологічний розвиток суспільства. Застосування цього терміну виправдовують, по-перше, існуванням значних відмінностей між НІС різних країн; по-друге, реалізацією державної політики підтримки інноваційного розвитку здебільшого на національному рівні.

Системний характер поняття НІС ґрунтується на тому, що технологічний розвиток розглядається як процес прямої взаємодії і зворотних зв'язків між усім комплексом економічних, соціальних, політичних, організаційних та інших факторів, що визначають створення інновацій, а не тільки у вигляді ланцюжка односторонньо спрямованих причинно-наслідкових зв'язків, що ведуть від НДДКР до інновацій. За формою зв'язків, що утворюються між учасниками НІС, розрізняють такі типи моделей їх регулювання як лінійні, де спостерігаються односторонні потоки коштів, умінь і знань як в бюрократичних структурах, не підпорядковані, що відбивають стихійні горизонтальні прямі і зворотні зв'язки, опосередковані ринком, мережеві, наприклад, такі як мережі споживач-виробник та інші.

Якщо інституційна економічна теорія аналізує питання, пов'язані з розвитком та координацією інститутів, взаємозв'язками між ринковими і неринковими інститутами, інституційної динамікою, то еволюційна економічна теорія вивчає закономірності та історичну спадкоємність у технологічній динаміці, пов'язує економічне зростання з різноманітністю і невизначеністю на макрорівні та процесами гармонізації, регулювання і стандартизації на мікроекономічному рівні.

НІС визначають як набір окремих інститутів, які спільно та індивідуально вносять вклад у розвиток і поширення нових технологій, утворюють «рамки», в яких уряд формує і застосовує політику впливу на інноваційний процес; систему взаємопов'язаних інститутів для створення, збереження і передачі знань, умінь, які визначають нові; сукупність мереж створення та розповсюдження технологій і їх трансформації в комерційні продукти, де здобуває прояву залежить результату і від життєздатності повного набору взаємозв'язків, і від індивідуальної продуктивності будь-якого елемента системи; систему трансформації знань.

Множину моделей НІС, які розрізняються за специфікою передумов та чинників розвитку, форм прояву і регулювання, можна поділити за багатьма критеріями. За домінуючим механізмом розвитку НІС: під впливом переважно ринку, держави або є змішаним, що не виключає вирішальної ролі держави у формуванні НІС; за домінуючими механізмами регулювання інноваційної діяльності [6, С. 271-273]: «ринкова» (США, Великобританія), «мезо-корпоративна» (Японія), «соціал-демократична» (Скандинавські країни), «інтеграційно-європейська» (Німеччина, Франція, Нідерланди, Італія); за ступенем інтегрованості у світове господарство (екзогенна інтеграція НІС): зарита, відкрита, змішана; за ступенем інтегрованості між суб'єктами НІС (ендогенна інтегрованість НІС): що впливає на швидкість розробки та впровадження інновацій, домінуючі локальні моделі інтеграції інноваційної діяльності, джерела її інвестування: не інтегрована, локально інтегрована, інтегрована; за організаційною формою, що переважає в

інноваційному розвитку країни: бізнесова (окремі приватні фірми), державна, мережева, інша ефективні форми; за структурою домінуючих сфер впровадження інновацій [3]: у окремих сферах, у більшості сфер, у всіх сферах.

Сучасні світові тенденції технологічного розвитку потребують поширення екзогенної інтеграції НІС за різними вимірами. За ступенем інтегрованості НІС у світове господарство природно поділяються, на нашу думку, такі дві крайні моделі як замкнута та відкрита, що утворюють крайні «полюси», між якими знаходиться множина реальних моделей НІС.

Якщо крайня «замкнута» модель НІС характеризується абсолютною ізольованістю від впливів інших країн (що безумовно є припущенням, тобто «ідеальною» моделлю), то «відкрита» модель НІС характеризується «абсолютною еластичністю» до офіційних перешкод руху знань, ресурсів, результатів інноваційної діяльності між країнами. Для характеристики моделей НІС ми беремо до уваги такі складові інтегрованості інноваційної діяльності у світове господарство: науково-технічна основа інноваційної діяльності (переважно власна, переважно іноземна, змішана); інше ресурсне забезпечення інноваційної діяльності (переважно власне, переважно іноземне, змішане); сфера застосування (споживання) інновацій (переважно національне відтворення, переважно відтворення в інших країнах, змішане); сфера розповсюдження інноваційного продукту (переважно внутрішній ринок, переважно ринки інших країн, змішана). Проте, процес переходу України до інноваційної моделі розвитку за незрілістю необхідних передумов її саморозгортання потребує подальших теоретичних досліджень та розробки ефективних практичних заходів з урахуванням накопиченого світового та власного досвіду з метою активізації інноваційного підприємництва.

Висновки. Формування та розвиток інноваційного підприємництва ґрунтується на забезпеченні координації діяльності всіх учасників інноваційного процесу від центральних і місцевих органів виконавчої влади, включаючи територіальне і галузеве управління, громадських і наукових інституцій до приватних підприємств і окремої людини, потребує забезпечення потужної синергетичної діяльності всього суспільства у напрямку перманентного оновлення життя.

Література.

1. Economic Report of the President. – Wash., 2001. [Electronic resource]. – Access mode : <http://fraser.stlouisfed.org/publications/ERP/issue/1694/>
2. Introduction to «Technological infrastructure and international competitiveness» by Christopher Freeman [Electronic resource]. – Access mode : <http://icc.oxfordjournals.org/content/13/3/531.full.pdf>
3. National System of Innovation in Comparison: Structure and Performance Indicator for Knowledge Societies / ed. by U. Schmoch, C. Rammer, H. Legler. – Netherlands: Springer, 2006. [Electronic resource]. – Access mode : <http://doc.mbalib.com/view/1f8e3ffa5e754ca134870c062d791f12.html>
4. Держстат України, 1998-2019. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>
5. **Жиляєв І.** Особливості формування сучасної національної інноваційної системи України [Електронний ресурс] / **І. Жиляєв** // *Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності* – 2009. – № 1. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Traiv/2009/4.pdf
6. **Шарко М.** Модель формування національної інноваційної системи України / **М. Шарко** // *Економіка України*. – 2005. – № 8. – С. 25-30.

